

منیره طباطبائی

عکس: اسعد شبندی، منیره طباطبائی

البرز زادگاه فرهنگی به قدمت تاریخ

انتشارات کتاب خورشید

البرز زادگاه فرهنگی به قدمت تاریخ

منوچهر طیب

عکس: اسعد نقشبندی، منوچهر طیب

سروراستار/ زهرا تعمیدی • مشاوران مجموعه/ فرید توفیق، فاطمه تعمیدی

بازبینی: مایی/ سرژنی تهرانی • طراحی و اجرا/ جواد حلیمی، الناز اسحقی • خط نستعلیق/ هادی لباف

تجهیز نقشه‌ها/ سعید صدقی • ویرایش عکس/ سیاوش نقشبندی • لیتوگرافی/ فرآیند گویا

ناظر چاپ/ علی رعی • چاپ/ نقش رنگ پنجم • صحافی/ علی • شمارگان/ ۲۰۰۰ نسخه

چاپ اول دوره/ دی‌ماه ۱۳۹۲ • شابک جلد چهارم: ۹۷۸-۹۶۴-۷۰۸۱-۶۴-۱ • شابک دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۷۰۸۱-۶۰-۳

مجوز سران وزارت ارشاد به شماره ۱۳۱۳۵۴۰ به تاریخ ۱۳۹۳/۱۱/۲۱

کتاب خورشید: تهران، ۷۹، ۳۶۶، ۱۴، یوسف‌آباد، خیابان سیزدهم، پلاک ۵۲، واحد ۱

تلف: ۸۷۱ ۲۲۴ • دوگانه: ۸۸۷۲۱۰۹۹

www.ketab-e-khorshid.com info@ketab-e-khorshid.com

با همکاری: انتشارات فرهنگ رای

www.fmirdashti.com info@fmirdashti.com

کلیه حقوق این اثر متعلق به انتشارات کتاب خورشید است و هرگونه استفاده بازرگانی، ضبط و تکثیر، بی‌یاختاری از متن و عکس‌های این اثر بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است.

سرشناسه	طیب، منوچهر، ۱۳۱۶ -	موضوع	سفرهای ایرانی - قرن ۱۴
عنوان و نام پدیدآور	سفر در ایران (۴)/ البرز زادگاه فرهنگی به قدمت تاریخ/ منوچهر طیب؛ عکس: اسعد نقشبندی، منوچهر طیب؛ سروراستار: زهرا تعمیدی.	موضوع	هنر ایران - تاریخ
مشخصات نشر	تهران: کتاب خورشید، ۱۳۹۲.	موضوع	ایران - تاریخ
مشخصات ظاهری	۱۸۰ صفحه؛ مصور (رنگی)؛ نقشه، عکس، ۲۱/۵ × ۱۹ سانتی‌متر.	موضوع	ایران - سیر و سیاحت - قرن ۱۴
فروست	سفر در ایران: جلد ۴.	موضوع	ایران - سیر و سیاحت - قرن ۱۴
شابک	(ج ۴): ۹۷۸-۹۶۴-۷۰۸۱-۶۴-۱ (دوره): ۹۷۸-۹۶۴-۷۰۸۱-۶۰-۳	موضوع	ایران - سیر و سیاحت - قرن ۱۴
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبیا.	موضوع	ایران - سیر و سیاحت - قرن ۱۴
یادداشت	نمایه.	موضوع	ایران - سیر و سیاحت - قرن ۱۴

یادداشت ناشر

شکل‌گیری مجموعه سفر به ایران باستان نوشته‌های منوچهر طبیب، مستندساز برجسته ایرانی، از چهارده سال پیش آغاز شد و با پشتوانه پنجاه سال سفر و پژوهش، در قالب چهار کتاب به سرانجام رسید. در نگارش این چهار کتاب، قلم همچون دوربین فیلم‌برداری، به خلق تصاویر پرداخته است و تلاش ما هم بر این بود تا در ویرایش متن فارسی و همچنین ترجمه به زبان انگلیسی این ویژگی نثر حفظ شود. این مجموعه با عنوان‌های: ۱- دریای پارس ۲- همراه ددش ۳- زاگرس گاهواره تمدنی کهن ۴- البرز زادگاه فرهنگی به قدمت تاریخ، انتشار یافته و گستره آن مرزهای جغرافیای فرهنگی ایران از پیش از تاریخ تا به امروز است. البرز زادگاه فرهنگی به قدمت تاریخ چهارمین اثر این مجموعه است که از برای روایت‌هایی شیرین و مستند، با عکس‌هایی زیبا و گویا، و نقشه راه، چشم‌انداز تازه‌ای می‌گشاید به تاریخ طبیعت، آداب و رسوم و فرهنگ مردم این سرزمین. اکنون امیدوار هستیم که چاپ و انتشار این کتاب‌ها به زبان فارسی و همچنین انتشار هر یک از کتاب‌ها به زبان انگلیسی همراه با نسخه‌ای از فیلم مستند هر کتاب، آن اتفاقی باشد که آقای طبیب و گروه همکاران کتاب خورشید انتظارش را داشتند. مجموعه سفر در ایران تقدیم می‌شود به فرزندان ایران.

فهرست

۹	پیشگفتار
۱۰	و اما جغرافیای البرز

سفر اول

۱۳	۱- در امتداد شاه عباسی (تهران، فشم، چالوس، رامسر، رشت)
۲۰	۲- روستای کوهستانی مارونه (مارونه)
۲۷	۳- در کرانه‌های چمخاله (چمخاله)

سفر دوم

۲۵	البرز و انسان ماقبل تاریخ (تهران - بهمن)
----	--

سفر سوم

۴۵	۱- رودبار و مارلیک (تهران، قزوین، رودبار، رشت)
۵۱	۲- ابریشم (رشت)
۵۸	۳- زندگی در البرز شمالی (شفت، ماسال)
۶۸	۴- جنگل هفت دغنان (رشت، صومعه‌سرا، فومن، گسگر)
۷۲	۵- جای، برگ سبز (لاهیجان)
۷۶	۶- گاوهای املش (رشت، املش)

سفر چهارم

۸۵	الموت و جنگل‌های البرز شمالی (تنکابن)
----	---------------------------------------

سفر پنجم

از منظریه تا کلاردشت (تهران، شهرستانک، جاده چالوس، مرزن آباد، کلاردشت) ۹۷

سفر ششم

- ۱- سفر به مازندران از راه هراز (تهران، امام شاه هاشم، پلور، شونادشت، آمل) ۱۰۷
- ۲- معادن زغال سنگ البرز (زیرآب، پل مقید) ۱۲۵
- ۳- که مازندران شهر ما یاد باد (سوادکوه، ساری) ۱۲۸
- ۴- به سوی شرق (ساری، فیروزکوه، بهشهر) ۱۳۴
- ۵- گوهرتپه (بهشهر) ۱۴۰
- ۶- در راه جرگلان (گرگان، پارک ملی گلستان، دیلمان) ۱۴۴

سفر هفتم

- ۱- آثار باستانی کافرستان (آملش، سیاهکل، دیلمان) ۱۵۳
- ۲- قلعه رودخان (فومن) ۱۶۰
- ۳- مراسم علم‌واچینی (رودبار، دیلمان) ۱۶۸

- فهرست منابع ۱۷۲
- فهرست نام جای‌ها ۱۷۳
- فهرست نام اشخاص ۱۷۷
- فهرست تصویرها ۱۷۸

پیشگفتار

از پنجره اتاق کارم که رو به شمال باز می‌شود به بیرون نگاه می‌کنم. رشته‌کوه‌های البرز همچون دیوار عظیمی در پس ساختمان‌های بلند و کوتاه شهر تهران قد برافراشته و ارتفاعات آن در این موقع از سال پوشیده از برف است. هوای امروز تهران برخلاف هوای گرفته و آلوده هفته‌های اخیر به‌دلیل ریزش برف و باران دو روز پیش صاف است و می‌توان قله پُر برف دماوند را که در شرق شهر پُر دود و دم تهران قرار دارد به‌خوبی دید. هوای صبحگاهی در حال روشن شدن است و قرص خورشید به آرامی خود را از پس کوهستان‌های البرز بالا می‌کشد. به یاد شعر زیبای منوچهری دامغانی می‌افتم:

چو خون آردم برای سر ز مکمن
که هر ساعت فروغش گذش روغن

سر از البرز بر زد قرص خورشید
به کردار چراغ نیم‌مُرده

و به یاد دوران تحصیل در دبیرستان و به یاد دوستان زمان جوانی‌ام، خسرو و داریوش، فریدون و انارسیروان می‌افتم که اکثر روزهای جمعه و تعطیل یا به دَرَکه و هفت‌حوض و پلنگ‌چال می‌رفتیم و یا با گروه کوهنوردی دبیرستان البرز به دربند و پس‌قلعه و بالاتر از آن تا آبشار دوقلو و شیرپلا و گاه تا قله توجال، که یادش به‌خیر. این سر به کوه گذاشتن‌های گاه و بیگاه برای فرار از فضای شهر پُر غوغا و ناآرامی چون تهران، برای من پس از گذشت بیش از نیم قرن نه‌تنها عادت شده بلکه امروز بیش از دوران جوانی به آن نیاز دارم.

و اما جغرافیای البرز

این البرز که به سکوت و خلوت سخاوتمندانه‌اش پناه می‌بریم، در کجای ایران قرار گرفته، چگونه به وجود آمده و از نظر زمین‌شناسی متعلق به چه دورانی است؟

«رشته‌کوه البرز در دوران سوم زمین‌شناسی تکوین یافته، با قلی مرتفع و دره‌هایی عمیق به‌مانند کمربندی قوسی‌شکل و بدون برنگ به طول تقریبی هزار کیلومتر و با عرضی به‌طور متوسط ۸۵ کیلومتر در شمال خاک ایران بین فلات مرکزی و دریای خزر قرار گرفته است.»

رشته‌کوه البرز در قیاس وسیع، بخشی از سیستم آلپی کوه‌های جوان است که از آلپ در اروپا به سمت شرق، و افغانستان و شمال پاکستان تا هندوکش و پیرامنداد یافته است.^۱

«این رشته‌کوه از کوه‌های البرز در شمال غرب ایران آغاز می‌شود و به‌واسطه مرتفعات جاجرم به کوه‌های کپه (کویت) داغ و خراسان در شرق می‌پیوندد.»^۲

«از لحاظ چینه‌شناسی کوهستان البرز به سه بخش شرقی، مرکزی و غربی تقسیم می‌شود. البرز غربی از رودخانه آستارا است تا دره سپیدرود، البرز مرکزی که رشته البرز کوهستان البرز است، از دره سپیدرود تا دره فیروزکوه و رودخانه تالار است و البرز شرقی از دره فیروزکوه شروع شده، تا رودخانه گرگان و مرز خراسان امتداد می‌یابد.»^۳

در البرز مرکزی قله بلندی وجود دارد که ارتفاعشان به بیش از چهار هزار متر نیز می‌رسد، همچون قله کلون‌بستک با ارتفاع ۴۲۰۰ متر در کوه‌های لار و دماوند با قله‌ای به ارتفاع ۵۶۵۰ متر که بلندترین آنها بوده، در بیشتر ایام سال پوشیده از برف است.

بلندترین نقطه البرز در قسمت جنوبی البرز مرکزی در شمال تهران به نام چال معروف است که بلندترین قله آن سرتوچال ۳۹۳۳ متر از سطح دریا ارتفاع داشته، به همراه بلندی‌های اطراف آن به‌خاطر سردی با تهران از سال‌ها پیش محل گردش و تفریح بوده و با ایجاد تله‌اسکی و تله‌کابین به محل اسکی‌بازی و برگزاری ورزش‌های زمستانی کلان‌شهر تهران تبدیل شده است. پیست‌های اسکی در کوهستان‌های البرز جنوبی، از ابعلی گرفته تا توچال و دربند، ششک و دیزین، برخلاف اکثر پیست‌های اسکی اروپا که در میان جنگل‌های انبوه کاج واقع شده و در بیشتر روزهای زمستان هوایی ابری و خفه با بادهای سرد چندش‌آور دارند، بدون درخت و موانع طبیعی بوده، در بیشتر روزهای زمستان در پرتو انوار زرین خورشیدی قرار دارند که گرمای مطبوع آن، حتی در سردترین روزها نیز باعث مسرت خاطر اسکی‌بازان و گردشگرانی است که از راه‌های دور و نزدیک به ارتفاعات البرز می‌آیند.

۱. ستوده، البرزکوه، ص ۲۰۰.

۲. تهران

۳. دیزین